

E-REVISJON AS
Tollbugata 8B
0152 OSLO

VAR REFERANSE
22/3116

DERES REFERANSE

DATO
03.03.2022

Tilsynsrapport

1. Innledning

Finanstilsynet har gjennomført tilsyn med E-Revisjon AS. Tilsynet startet opp i januar 2021 som en del av tematilsyn rettet mot revisjon av betalingsforetak. Finanstilsynet vurderte revisjonen av fire ulike betalingsforetak der revisjonsselskapet var valgt revisor. Gjennomgangen av det mottatte materialet indikerte alvorlige svakheter i revisjonsutførelsen i alle de fire revisjonsoppdragene. Det ble avdekket grove pliktbrudd knyttet både til den generelle revisjonsutførelsen, men også knyttet til oppfølging av den særlovgivningen betalingsforetakene er underlagt.

Finanstilsynet ba om ytterligere dokumentasjon i brev datert 26. april 2021 knyttet til tre ytterligere revisjonsoppdrag der de reviderte ikke var betalingsforetak. For de delene av oppdragene som ble vurdert nærmere fant Finanstilsynet at revisjonsutførelsen heller ikke i disse oppdragene var gjennomført i samsvar med revisorloven. Finanstilsynets vurdering er at flere pliktbrudd også her var grove.

1. Finanstilsynets kontroll av revisjonsoppdrag

Finanstilsynet har vurdert revisors arbeid knyttet til sammen syv foretak/oppdrag, omtalt som foretak A-G. [REDACTED]

I oppdrag A-F har Finanstilsynet vurdert utvalgte deler av revisjonen av regnskapene for 2019. Kontrollen av oppdrag A-D inkluderer også revisors akseptvurdering. I oppdrag G er det bare akseptvurderingen som er vurdert.

1.1 Gjennomgående mangler ved oppdragsutførelsen

1.1.1 Tidspunkt for revisjonens utførelse og kvalitetssikring av gjennomført revisjon

Det følger av ISA 230 punkt 7-9 at revisor skal utarbeide revisjonsdokumentasjonen i rett tid, og at dokumentasjonen skal vise når de ulike delene av revisjonen er gjennomført. Dette gjelder også for oppdragsansvarlig revisors kvalitetssikring av arbeid utført av medarbeidere. Før

revisjonsberetningen avgis skal oppdragsansvarlig revisor gjennomgå revisjonsdokumentasjonen og forsikre seg om at det er innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis.

For revisjonsdokumentasjonen for oppdrag A-D er flere revisjonshandlinger gjennomført etter dato for revisjonsberetning. Dette gjelder både datoer påført manuelt i arbeidspapirer, og datoene i det elektroniske revisjonsverktøyet hvor utførelse av medarbeider og gjennomgang av oppdragsansvarlig revisor er dokumentert. Også enkelte rapporter innhentet fra klienten som inngår i revisjonsdokumentasjonen som revisjonsbevis, er datert etter dato for revisjonsberetningen. Oppdragsansvarlig revisors involvering er for flere av oppdragene først dokumentert etter datoen i revisjonsberetningen.

Utføring av revisjonshandlinger etter at revisjonsberetning er avgitt, er brudd på revisorloven (1999) § 5-2 første og annet ledd. Revisor skal ha tilstrekkelig grunnlag for sine uttalelser på tidspunktet for uttalelsen og revisjonen skal gjennomføres i samsvar med god revisjonsskikk, jf. ISA 700 punkt 48 og ISA 220 punkt 17. Bruddet er også gjentatt da forholdet omfatter fire revisjonsoppdrag. Manglende ivaretagelse av oppdragsansvaret, inkludert kvalitetssikring, er brudd på revisorloven (1999) § 5-2 annet ledd, jf. ISA 220 punkt 15. Finanstilsynet mener revisor grovt har brutt sine plikter.

1.1.2 Revisjonsbevis

ISA 200 punkt 17 og ISA 500 punkt 6 oppstiller krav om tilstrekkelig og hensiktsmessige revisjonsbevis. ISA 500 punkt 5 inneholder definisjonen av revisjonsbevis (se bokstav c), hva som er tilstrekkelige revisjonsbevis (se bokstav f) og hva som er hensiktsmessige revisjonsbevis (se bokstav b).

Finanstilsynets konklusjon er at revisor har avgitt revisjonsberetninger og attestasjoner uten å ha tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for vesentlige poster i regnskapet i samtlige seks oppdrag der revisjonsutførelsen ble kontrollert. Der gjelder blant annet salgsinntekter, kontantbeholdning og varelager.

Forholdet utgjør brudd på revisorloven 5-2 annet ledd og ISA 500 punkt 6. Finanstilsynet fant flere eksempler på at rapporter fra regnskapssystemene og dokumentasjon på foretatte avstemninger er lagt til grunn som revisjonsbevis, uten at det er utført revisjonshandlinger som verifiserer innhold i rapportene.

1.1.3 Revisors oppfølging av feil og mangler hos den revisjonspliktige

Revisor har fastsatt en total vesentlighetsgrense, en arbeidsvesentlighetsgrense og en "loggegrense" for avdekkete feil i alle revisjonsoppdragene. Feil over loggegrensen skal akkumuleres i henhold til ISA 450. Feil under loggegrensen anses som klart ubetydelig. Revisor har avdekket flere feil over loggegrensen i revisjonen av foretakene. Ikke i noen av de kontrollerte oppdragene ble avdekkede feil over loggegrensen akkumulert.

Avdekkede feil som enkeltvis oversteg revisors vesentlighetsgrense ble korrigert i foretakenes årsregnskap, men revisor har ikke vurdert årsaken til feilene, herunder om de skyldes svakheter i intern kontroll, og i så fall hvilken betydning slike internkontrollsvakheter skulle ha for revisjonsstrategien. Ingen avdekkete feil medførte kommunikasjon med styret/ledelse i nummerert brev.

Revisor skal vurdere revisjonsklientens etterlevelse av relevante lover og forskrifter ved sin revisjon av revisjonsklientens regnskap, jf. ISA 250. Det ble under tilsynet avdekket flere tilfeller av manglende overholdelse av regelverk hos de reviderte foretakene som revisor var eller burde vært oppmerksom på. Dette gjelder særlig manglende overholdelse av bokføringsregelverket, men også brudd på kapitalkrav.

Revisor skal gjennomføre revisjonshandlinger som kan avdekke vesentlige hendelser etter balansedato som kan ha betydning for informasjonen gitt i årsregnskapet, jf. ISA560. For fire av de seks foretakene der Finanstilsynet har kontrollert revisjonen, har revisor ikke innhentet oppdaterte regnskapstall ved dato for revisjonsberetningen til tross for at årsregnskapene er avlagt seks til åtte måneder etter balansedato. Ikke i noen tilfeller har revisor vurdert om det er brudd på bokføringslovens regler om ajourhold, jf. bokføringsloven § 7 fjerde ledd. Revisor har følgelig heller ikke skrevet nummerert brev og stilt krav om at foretaket skal iverksette tiltak for å rette på forholdet.

I tilfellene der revisor *var* oppmerksom på brudd på bokføringsloven ble ikke forholdene kommunisert skriftlig til kundene. Det er heller ikke dokumentert hvordan forholdene eventuelt ble fulgt opp på annen måte.

Finanstilsynets konklusjon er at revisors oppfølging av lovkrav revisjonsklienten er underlagt, oppfølging av avdekkede feil og mangler er mangelfull. Konsekvensene av manglende oppfølging fra revisors side, for eksempel ved nummererte brev er at revisjonsklienten ikke iverksetter tilstrekkelige tiltak for å avhjelpe forholdet. Dette fører til at bruddene videreføres. Det foreligger brudd på revisorloven (1999) § 5-1 første ledd første punktum, andre ledd og § 5-2 første ledd og fjerde ledd.

1.1.4 Dokumentasjon

Det følger av revisorloven (1999) § 5-3 første ledd at revisor skal kunne dokumentere hvordan revisjonen er gjennomført og resultatet av revisjonen på en måte som er tilstrekkelig til å kunne underbygge og etterprøve revisors konklusjoner. Dokumentasjonskravet utfylles særlig av § 5-2 annet ledd og ISA 230.

Det er en rekke mangler i dokumentasjonen av planleggingen og utførelsen av revisjonen. Revisjonsdokumentasjonen er generelt mangelfull for alle de seks oppdragene der Finanstilsynet har kontrollert revisjonsutførelsen. Det foreligger brudd på revisorloven (1999) §§ 5-3 første ledd og 5-2 annet ledd, jf. ISA 230 punkt 8 – 10. Dokumentasjon er en viktig del av revisjonsutførelsen og nødvendig for at Finanstilsynet og andre skal kunne etterprøve revisors arbeid. Finanstilsynets konklusjon er at dokumentasjonsmanglene er gjennomgående og utgjør grovt brudd på revisors plikter.

1.1.5 Andre mangler ved oppdragsutførelsen

I tillegg til manglene beskrevet over ble følgende avdekket under tilsynet:

- a) Ikke tilstrekkelig dokumenterte akseptvurderinger før aksept av nytt oppdrag, samt en akseptvurdering som var utført etter at revisor var registrert som foretakets revisor i Brønnøysundregisteret. Det foreligger gjentatte brudd på revisorloven (1999) § 5-2 annet

- ledd jf. ISA 510 punkt 6 og ISA 220 punkt 12. For sent utført akseptvurdering utgjør et grovt brudd på revisorloven (1999) § 5-2 annet ledd jf. ISA 220 punkt 12.
- b) Vesentlighetsgrense fastsatt til 100 000 kr i flere oppdrag med betydelig variasjon i virksomhetens omfang. Fra revisors dokumenterte vesentlighetsvurdering fremkommer det at 100 000 kroner er "gulv" for vesentlighetsbetraktning. Finanstilsynet mener at en minstegrense for vesentlighet ikke er i samsvar med ISA 320 om vesentlighet i planlegging og gjennomføring av en revisjon. Det må gjøres individuelle vurderinger av hva som etter revisors mening vil utgjøre vesentlig feilinformasjon for brukerne av regnskapet, uansett revisjonsklientens størrelse. Det foreligger brudd på revisorloven (1999) § 5-2 annet ledd, jf. ISA 320 punkt 10.
  - c) Mangelfull kartlegging av intern kontroll, herunder hvordan foretakets IT-systemer har betydning for finansiell rapportering. Det foreligger brudd på revisorloven (1999) § 5-2 annet ledd, jf. ISA 315 punkt 12, 18, 21 og 26.
  - d) Mangelfull risikovurdering og oppfølging av særskilt risiko. Det foreligger brudd på ISA 315 punkt 26 og 29,
  - e) Betydelige svakheter i revisors kartlegging av den særlovgivning foretakene er underlagt, og om foretakene overholder dette lovverket. Det foreligger brudd på revisorloven (1999) § 5-2 første ledd, andre punktum, samt revisorloven (1999) § 5-2 annet ledd jf. ISA 250 punkt 13 og 14 og 15b og ISA 315 punkt 19b. Videre er det avdekket brudd på finanstilsynsloven § 3a første ledd.
  - f) Mangelfulle handlinger for å identifisere hendelser etter balansedagen. Det foreligger brudd på revisorloven (1999) § 5-2 annet ledd, jf. ISA 560 punkt 6-8.
  - g) Mangelfull vurdering av om forutsetningen for fortsatt drift kan legges til grunn i selskap som går med underskudd og har tapt egenkapital. Forholdet utgjør brudd på revisorloven (1999) § 5-2 annet ledd jf. ISA 560 punkt 6.
  - h) Manglende vurdering av om forbehold i revisjonsberetning er gjennomgripende og om det derfor skulle vært avgitt en revisjonsberetning som konkluderer med at revisor ikke kan uttale seg om årsregnskapet, jf. ISA 705 punkt 9.
  - i) Mangelfulle kundetiltak etter hvitvaskingsloven, samt grovt brudd på revisors undersøkelsesplikt. Forholdene er brudd på hvitvaskingsloven § 6, § 13 fjerde ledd og § 25.
  - j) Manglende grunnlag for å konkludere med at det ikke foreligger risiko for vesentlig feilinformasjon knyttet til identifiserte mislighetsrisikoer. Forholdet utgjør brudd på revisorloven (1999) § 5-2 annet ledd jf. ISA 240 punkt 27.
  - k) Mangler knyttet til revisjonen av transaksjoner med nærstående parter. Forholdet utgjør brudd på revisorloven (1999) § 5-2 annet ledd jf. ISA 550 punkt 11-16, 18 og 20-23.
  - l) Avgivelse av særattestasjoner uten tilstrekkelig grunnlag. Forholdet utgjør brudd på revisorloven (1999) § 5-2 annet ledd, jf. ISAE 3000 punkt 3, 13 og 20.
  - m) Mangelfulle vurderinger av om forhold som medførte at tidligere revisor fratradte fremdeles er gjeldene. Forholdet er brudd på revisorloven (1999) § 5-2 annet ledd, jf. ISA 220 punkt 12

2. Revisjonsselskapets kvalitetskontrollsystem

Finanstilsynet har ikke gjennomgått og vurdert revisjonsselskapets kvalitetskontrollsystem som en del av dette tilsynet. Omfanget av avdekkede svakheter og brudd ved gjennomgangen av revisjonen av selskapene indikerer imidlertid at det også har vært svakheter i revisjonsselskapets kvalitetskontrollsystem. E-Revisjon AS har i tilsvaret til foreløpig tilsynsrapport beskrevet at kvalitetssystemet i sin helhet er gjennomgått og vedlagt utkast til nytt kvalitetssystem.

Ett av elementene i kvalitetskontrollsystemet er at etterlevelsen av retningslinjene og rutinene skal overvåkes, jf. ISQC 1 punkt 16, bokstav f). Punkt 48 krever etablering av en overvåkningsprosess som skal sikre at retningslinjene og rutinene er relevante, tilstrekkelige og at de fungerer effektivt. Overvåkningsprosessen skal omfatte en løpende vurdering og evaluering av kvalitetskontrollsystemet. Blant annet skal overvåkningsprosessen inneholde syklisk inspeksjon av minst ett utført oppdrag, jf. ISQC 1 punkt 48, bokstav a. Det er i tilsvaret beskrevet at vil bli inngått avtale med eksternt statsautorisert revisor som vil utføre syklisk inspeksjon.

3. Finanstilsynets konklusjon

Det foreligger brudd på revisorloven i alle de oppdragene som var omfattet av Finanstilsynets kontroll. Finanstilsynet mener at flere av pliktbruddene skyldes at det ikke er utvist tilstrekkelig profesjonell skepsis i gjennomføringen av revisjonen. At revisor utviser en profesjonell skeptisk holdning er sentralt for å ivareta rollen som allmennhetens tillitsperson. Finanstilsynet mener at feilene og manglene er alvorlige og følger opp saken direkte med oppdragsansvarlig revisor.

Det er revisjonsselskapet som er valgt revisor. Revisjonsselskapet har derfor et selvstendig ansvar for at revisjonen skjer i samsvar med revisorloven.

I tilsvarebrev til foreløpig tilsynsrapport skriver revisjonsselskapet at de ikke er uenig i at det har vært vesentlig svikt i rutiner og utførelse av revisjoner og har i tilsvaret beskrevet flere tiltak, blant annet knyttet til nytt kvalitetssystem.

Finanstilsynet tar revisjonsselskapets tilbakemelding til etterretning og finner ikke grunn til å iverksette ytterligere tilsynsmessig oppfølging av revisjonsselskapet nå. Finanstilsynet forutsetter at tiltak det er redegjort for er iverksatt og blir fulgt opp som planlagt.

For Finanstilsynet

Anders Grini
senior tilsynsrådgiver

Lene Langsrud
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.